

Jyväskylä seminar rahvausundist, nõidusest ja maagiast

11. ja 12. juunil toimus Jyväskylä Ülikoolis üheteistkümnendat korda iga-aastane Gustav Vasa seminar, mille seekordseks teemaks oli rahvausund, nõidus ja maagia. Seminari huvikeskmes olid usundilised tõekspidamised ning nende mõju inimeste maailmakäsitlusele ja käitumisele läbi aegade. Muuhulgas tõstatati mitmeid huvitavaid metodoloogilisi küsimusi, näiteks: mil määral on võimalik kasutada uuemat folkloorimaterjali järelduste tegemiseks inimeste sajanditetaguse usundilise mõtlemise kohta (Miia Kuha, Emmi Lahti) või mil määral saame arheoloogiliste leidude põhjal teha otsuseid kunagiste maagiauskumuste sisu ja populaarsuse kohta (Sonja Hukantaival). Mitu ettekannet keskendus kuradi- ja deemoniusu väljendustele erinevates Euroopa piirkondades. Raisa Maria Toivo püüdis välja tuua põhjuseid, miks Soome 17. sajandi nõidusesüüdistusi kajastavates kohtudokumentides nii harva kuradit mainitakse. Ka Liv Helene Willumsen vaatles sama perioodi kohtudokumente. Willumsen leidis, et kuigi neis dokumentides kajastuvad sageli Euroopa õpetatud ringkondade demonoloogiaideed, on võimalik neist leida ka Norra folkloorile omaseid motiive ja väljendusi.

Oli ka soospektist lähtuvaid uurimusi, näiteks Sari Katajala-Peltomaa vaatles pühakute kanoniseerimise dokumentide põhjal, milliseid tõendeid kasutati 14. sajandil selleks, et välja selgitada, kas mõne inimese veidrads nägemused on deemonlikku või jumalikkude päritolu; ettekandja tõi ühtlasi välja nendes tekstides väljenduvad soolised erinevused. Jacqueline Van Gent vaatles soospekti emotsioonide väljendamise rahvapärase kaanoni kontekstis. Emotsioonidega oli seotud veel kaks ettekannet. Charlotte-Rose Millar juhtis tähelepanu kuradiga sõlmitud lepingute emotsionaalsele iseloomule, lähtudes 17. sajandi pamfletikirjanduses leiduvatest kirjeldustest. Riikka Miettinen tegi 17. sajandi allikate põhjal järeldusi tollaste suitsiidi sooritanud kristlaste mõttemaailma kohta. Oli ju ametliku kristliku käsitluse kohaselt enesetapp suur patt, ent alternatiivsed uskumused võimaldasid ka teistsuguseid vaateid.

Kaks ettekannet olid pühendatud suhteliselt vähetuntud pühakute uurimisele. Teuvo Laitila vaatles pühak Paraskevaga seotud uskumuste kujunemislugu. Francesco Piraino ja Laura Zambelli esitasid ülevaate Mamma Schiavona ja Santa Rosaliaga seotud uskumustest ja pidustustest Itaalias.

Paralleelne tänapäevase ja varasema usundilise käitumise vahel tõmbas Reet Hiime, kes vaatles maagiausu elemente tänapäevases toitumisdiskursuses. Tänapäevale keskendus ka Essi Mäkelä, kes tutvustas paroodia ja tõsiusundi piirimal balanseerivat mõttevoolu nimega diskordiaanlus (*discordianism*), mis tõusis esile Ameerikas 1950. aastatel. Outi Pohjanheimo vaatles *reiki*-energiaga tervendajate seletusi oma töö kohta. Matouš Vencálek püüdis rekonstrueerida Tšehhi uuspaganlike rituaalide algupära, jõudes aratundmisele, et sageli puudub nendel rituaalidel nende kasutajate poolt väidetav iidne taust.

Rikastavalt mõjus mitme teadusharu uurijate kohalolek, kuna osalejate seas oli nii folkloriste, ajaloolasi, usuteadlasi kui ka arheolooge. Kombineerides ajaloolisi allikaid folkloorsetega püüdis Sofia Kotilainen 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse nimepanemistavade näitel selgusele jõuda, kuidas mõjutab kirjaoskuse levik inimeste usundilisi vaateid. Ilona Tuomi vaatles 1395. aastast pärinevaid loitsufragmente ja arutles nende

usundilise tähenduse ja kasutusvalade üle, samuti selle üle, kas neid loitse kasutati suusõnaliselt või üleskirjutatult kaasaskantuna.

Seminari korraldas Jyväskylä Ülikooli ajaloo ja etnoloogia osakond ning arvestades ürituse inspireerivat õhkkonda, jääb vaid loota, et väljakujunenud seminaritraditsioon jätkub ka järgnevatel aastatel.

Reet Hiimäe

Rahvusvaheline sümpoosion “Loitsud paberil, loitsud praktikas”

Rahvusvahelise Rahvajuttude Uurimise Seltsi (ISFNR) 16. kongressi (25.–30. juunini Vilniuses) raames toimus ISFNRi töörühma “Loitsud, loitsijad ja loitsimine” (*Committee on Charms, Charmers and Charming*) ning Leedu Kirjanduse ja Folkloori Instituudi ühisüritusena rahvusvaheline sümpoosion “Loitsud paberil, loitsud praktikas”.

ISFNRi töörühm on seadnud oma eesmärgiks koordineerida loitsude uurimist erinevates riikides, töötada välja süsteemseid analüüsimeetodeid ja õhutada loitsutraditsioonide uurimist, samuti lokaalsete ja rahvusvaheliste loitsukataloogide, vastavate teaduslike väljaannete ja andmebaaside loomist. 2007. aastal algatatud töörühma juhtkomitee eesotsas on Jonathan Roper (Suurbritannia/Eesti) ja sellesse kuuluvad Daiva Vaitkevičienė (Leedu), Mare Kõiva (Eesti), Lea T. Olsan (Suurbritannia), Haralampos Passalis (Kreeka), Éva Pócs (Ungari), Emanuela Timotin (Rumeenia) ja Andrei Toporkov (Venemaa). Töörühm avaldab kord aastas ajakirja *Incantatio* (<http://www.folklore.ee/incantatio>).

Regulaarselt (mitte harvem kui kord kahe aasta jooksul) korraldatakse konverentse ja valmistatakse avaldamiseks ette nende materjalid. Konverentsid on toimunud Peciis (2007), Tartus (2008), Ateenas (2009), Bukarestis (2010) ja Moskvas (2011), kaks samateemalist eelkonverentsi korraldati Londonis (2003 ja 2005). Moskvas 2011. aastal toimunud konverentsi “Loitsutekstide struktuurilis-võrdlev vaatlemine” kohta ilmus ülevaade näiteks *AF Online* (2012, 16: 356–369).

Eelnevate konverentside materjalide põhjal on välja antud neli kogumikku: *Charms and Charming in Europe* (2004, toimetaja Jonathan Roper), *Charms, Charmers and Charming: International Research on Verbal Magic* (2009, toimetaja Jonathan Roper), *Oral Charms in Structural and Comparative Light. Proceedings of the Conference of the International Society for Folk Narrative Research's (ISFNR) Committee on Charms, Charmers and Charming. 27–29th October 2011, Moscow* (2011, toimetajad Tatjana Mihhailova, Jonathan Roper, Andrei Toporkov, Dmitri Nikolajev)¹, *The Power of Words: Studies on Charms and Charming in Europe* (2013, toimetajad James Kapaló, Éva Pócs ja William Ryan).